

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ

Єремєєв О. С., аспірант, Університет «Україна»

Острий І. Ф., асистент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національного технічного університету

Машинобудівна промисловість України є стратегічно важливою галуззю для забезпечення обороноздатності країни, її технологічного та інноваційного розвитку, інтеграції у глобальні ланцюги створення продукції. В умовах повномасштабної військової агресії російської федерації галузь зазнала значних руйнувань виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, втрати кваліфікованого персоналу. Водночас воєнний період засвідчив високий адаптаційний потенціал машинобудівного комплексу та його здатність до швидкої трансформації відповідно до потреб національної безпеки. Повоєнне відновлення машинобудування має стати основою для модернізації української економіки та її інтеграції у європейський економічний простір.

Правовою основою відновлення промисловості України є План відновлення України, затверджений відповідно до Указу Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 "Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни" [1]. План визначає стратегічне бачення трансформаційного відновлення промисловості на основі принципів негайного початку і поступового розвитку, нарощування справедливого добробуту, інтеграції в Європейський Союз, відбудови кращого та стимулювання приватних інвестицій. Реалізація плану відновлення узгоджується з Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, яка визначає розвиток промислового комплексу як один з ключових пріоритетів уряду.

Аналіз стану машинобудування в умовах війни засвідчує значну диференціацію розвитку підгалузей. У 2023 році оборонна промисловість стала одним з найбільших рушіїв відновлення економіки – вітчизняний оборонно-промисловий комплекс виріс утричі порівняно з 2022 роком, у 2024 році очікується зростання вшестеро [2, с. 89]. Активне виробництво відбувається за

напрямами: бронетехніка, морські й радарні системи, високоточне озброєння, боєприпаси, авіабудування, авіаремонт. За шість місяців 2024 року Міністерство оборони України допустило до експлуатації майже 480 нових зразків озброєння та військової техніки, з яких близько 290 зразків становить вітчизняна продукція [3, с. 112].

Унаслідок розгортання повномасштабної війни припинила роботу більш як третина промислових підприємств. За оцінками Київської школи економіки, з початку війни до вересня 2022 року було пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, з урахуванням великих та середніх об'єктів у східних та південних областях України [4, с. 134]. За підсумками 2022 року загальна сума прямих збитків підприємств оцінюється у 13 млрд доларів США. Важлива роль, яку відіграє промисловість у забезпеченні стійкості економіки України в умовах затяжної війни і повоєнного відновлення, зумовлює пріоритетність кроків, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності у промисловості.

Підтримка машинобудівних підприємств здійснюється через систему державних програм та фінансових інструментів. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 169-р затверджено план заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022-2024 роки [5]. Ключовим інструментом підтримки виробників стала програма "Гранти для переробних підприємств", в рамках якої переробні підприємства, що постраждали від збройної агресії, можуть отримати до 16 млн грн на закупівлю, доставку та монтаж обладнання. Держава бере на себе до 80% витрат на умовах співфінансування. У 2024 році підприємства отримали 375 грантів на суму 1,8 млрд грн, що свідчить про активне використання механізму державної підтримки.

Важливим інструментом підтримки вітчизняних виробників є підвищення рівня локалізації у державних закупівлях. З 1 січня 2025 року мінімальний рівень локалізації під час публічних закупівель продукції машинобудування зріс з 20% до 25%. Це означає, що державні установи, підприємства та органи місцевого самоврядування можуть закуповувати лише ту машинобудівну продукцію, в якій частка українських

компонентів становить щонайменше 25%. Така політика стимулює розвиток внутрішнього виробництва та створення доданої вартості в Україні [6, с. 156].

Розвиток машинобудування у повоєнний період має орієнтуватися на європейські стандарти та вимоги. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає поширення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції на 27 секторів, здебільшого машинобудування, що дозволить досягти відповідності української продукції технічним регламентам ЄС та знизить нетарифні бар'єри для України в торгівлі [7, с. 178]. Реалізація адміністративних та інституційних реформ для виконання зобов'язань щодо гармонізації стандартів сприятиме зростанню якості й безпечності промислової продукції на внутрішньому ринку України.

Серед найбільш перспективних секторів машинобудування, що матимуть особливе значення в період повоєнного відновлення, дослідники виділяють виробництво військової та спецтехніки, засобів, що підвищують обороноздатність держави, техніки сільськогосподарського призначення, транспорту для підвищення швидкості відбудови інфраструктури [8, с. 37]. Розвиток транспортного машинобудування створюватиме позитивний кумулятивний ефект в інших галузях економіки країни – металургії, хімічній промисловості, електротехнічній галузі, стимулюватиме наукову та інноваційну діяльність науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій України.

Потенціал виробництва широкого спектра продукції з високим рівнем доданої вартості, здатної задовольнити внутрішній попит, міститься у виробництві залізничного рухомого складу. У процесі повоєнного відновлення та реалізації завдань підготовки до європейської інтеграції України необхідно модернізувати виробництва, працювати над удосконаленням конструкцій вантажних вагонів і створенням продукції нового покоління з покращеними технічними, екологічними характеристиками та показниками безпеки руху [2, с. 98]. Сільськогосподарське машинобудування має значний потенціал

для відновлення з огляду на стратегічне значення аграрного сектору для української економіки.

Відновлення машинобудування вимагає вирішення низки проблемних питань. По-перше, нагальною є потреба у відновленні застарілої технологічної бази та оновленні основних фондів. По-друге, критичною залишається проблема фінансування модернізації виробничих потужностей. По-третє, галузь характеризується неоднорідністю розвитку з низькою часткою нових наукомістких технологій і розробок [9, с. 151]. Існують різні механізми сприяння зміни структури галузі в напрямку інноваційних виробництв і підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування на міжнародному ринку.

Ключовим напрямом розвитку машинобудування у повоєнний період має стати впровадження екологічних та енергоефективних технологій відповідно до концепції зеленого відновлення. Україна може скористатися можливостями, що створює повоєнне відновлення, для того, щоб закласти основи майбутнього зеленого зростання та відповідності європейським стандартам сталого розвитку. Це передбачає використання відновлюваних джерел енергії у виробничих процесах, впровадження технологій циркулярної економіки, зменшення викидів парникових газів, модернізацію обладнання відповідно до найкращих доступних технологій [10, с. 142].

Важливою передумовою успішного відновлення машинобудування є розвиток людського капіталу галузі. Відновлення та розширення виробничих потужностей дозволить створити нові робочі місця в період повоєнної відбудови промислового сектору держави. Машинобудівна галузь традиційно характеризується високою часткою кваліфікованих працівників з достатньо високою заробітною платою, що робить її привабливою для трудових ресурсів та сприяє соціально-економічному розвитку регіонів. Поліпшення стану та перспектив розвитку машинобудування дасть можливість забезпечити соціально-економічний розвиток, оскільки саме в ній зосереджений істотний обсяг робочих місць.

Залучення міжнародних інвестицій є критично важливим для повоєнного відновлення машинобудування. При відповідних

умовах безпеки та економічного клімату європейські підприємства можуть відкрити власні виробничі потужності на території України, що сприятиме зростанню кількості робочих місць, трансферу технологій, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості [11]. Участь України у фондах і програмах Європейського Союзу, зокрема у спеціальних фондах, які є доступними для країн-кандидатів на вступ до ЄС, сприятиме розбудові промислового потенціалу через реалізацію проєктів з відновлення.

Інноваційна діяльність як основа розвитку та перспективних суспільних змін набуває особливої актуальності для України в період воєнної агресії, оскільки дозволяє забезпечити відповідний рівень обороноздатності країни, швидкий процес відновлення інфраструктури та є потужним фактором економічного зростання. Інновації під час війни створюють фундамент для майбутнього відновлення країни через впровадження нових технологій, модернізацію виробничих процесів, розвиток наукомістких галузей економіки.

Повоєнне відновлення машинобудування України має здійснюватися комплексно з урахуванням європейських стандартів, принципів сталого розвитку, цифрової трансформації та зеленої економіки. Ефективна державна політика підтримки, сучасні технології, міжнародне співробітництво та залучення приватних інвестицій стануть ключем до підвищення конкурентоспроможності української продукції машинобудування на світовому ринку та зміцнення економічної безпеки держави. Машинобудування має потенціал стати драйвером економічного зростання України у повоєнний період за умови реалізації системних заходів з модернізації галузі.

Список літератури

1. Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022> .
2. Бураковський І. В., Плюта К. В. Напрями розбудови машинобудування в Україні як драйвера економічного розвитку під час війни та у повоєнний період : аналіт. зап. Київ : НІСД, 2024. 16 с.

3. Сучасні тенденції в українській промисловості : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2024. 23 с.
4. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2024. 18 с.
5. Про затвердження плану заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 № 169-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-p> .
6. Абушов Т. А. Стан машинобудування в Україні через призму управління ресурсами. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. Т. 334, № 5. С. 151-156.
7. Перспективи модернізаційних зрушень у промисловості України в процесі євроінтеграції : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2023. 268 с.
8. Пінчук О. В. Трансформаційні зміни у машинобудуванні України під впливом воєнних дій. Трансформаційна економіка. 2024. № 3 (08). С. 37-44.
9. Геєць В. М. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. Економіка України. 2024. № 11 (756). С. 3-28.
10. Шарпатюк М. В. Аграрне машинобудування в Україні: виклики та можливості розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки. 2024. Т. 339, № 4. С. 142-147.
11. Самофалова М.О. Ефективність діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування та стратегічні напрями розвитку галузі у повоєнний період. *Ефективна економіка*. 2025. №5. DOI:[10.32702/2307-2105.2025.5.62](https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.62)